

# Spis treści

|                    |          |
|--------------------|----------|
| <b>Wstęp .....</b> | <b>9</b> |
|--------------------|----------|

## **Rozdział 1**

### **Służby specjalne: wywiad i kontrwywiad. Rozważania**

|                                                                                  |           |
|----------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>terminologiczne .....</b>                                                     | <b>23</b> |
| 1.1. Służby specjalne w terminologii polskiej .....                              | 23        |
| 1.2. Wywiad i kontrwywiad w literaturze brytyjskiej<br>i amerykańskiej .....     | 34        |
| 1.3. Organizacja służb specjalnych .....                                         | 47        |
| 1.3.1. Służby cywilne i służby wojskowe .....                                    | 47        |
| 1.3.2. Struktury i funkcje służb specjalnych .....                               | 48        |
| 1.3.3. Proces wywiadowczy .....                                                  | 57        |
| 1.4. Służby specjalne a proces decyzyjny .....                                   | 61        |
| 1.5. Upolitycznienie w relacjach decydent polityczny –<br>służby specjalne ..... | 74        |
| 1.6. Podsumowanie .....                                                          | 78        |

## **Rozdział 2**

|                                                                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Służby specjalne a państwo .....</b>                                                                                                 | <b>81</b> |
| 2.1. Państwo, władza i środki przymusu .....                                                                                            | 81        |
| 2.2. Aparat przymusu a aparat represji (bezpieczeństwa) .....                                                                           | 90        |
| 2.3. Typologia służb specjalnych w kontekście ich roli<br>i pozycji w państwie .....                                                    | 94        |
| 2.3.1. Model Jorga A. Tapii-Valdésa .....                                                                                               | 95        |
| 2.3.2. Model Williama W. Kellera .....                                                                                                  | 98        |
| 2.3.3. Model Petera Gilla .....                                                                                                         | 100       |
| 2.3.4. Model Thomasa C. Bruneau<br>i Kennetha R. Dombroskiego .....                                                                     | 104       |
| 2.4. <i>Qui custodiet ipsos custodes?</i> – problem kontroli<br>i nadzoru nad służbami specjalnymi w państwach<br>demokratycznych ..... | 105       |
| 2.5. Podsumowanie .....                                                                                                                 | 116       |

## Rozdział 3

|                                                                                                                                              |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Problem zmiany cywilnych służb specjalnych w państwach postkomunistycznych .....</b>                                                      | <b>118</b> |
| 3.1. Służby specjalne w reżimach niedemokratycznych – model „sowiecki” i model wschodnioeuropejskich „służb satelickich” .....               | 118        |
| 3.1.1. Struktury aparatu bezpieczeństwa w wybranych państwach bloku sowieckiego .....                                                        | 127        |
| 3.2. Między „opcją zerową” a „kontynuacją” – determinanty modelu zmiany służb specjalnych w pierwszym okresie transformacji ustrojowej ..... | 153        |
| 3.3. Przeobrażenia w strukturach aparatu bezpieczeństwa na przykładzie wybranych państw postkomunistycznych .....                            | 160        |
| 3.4. Podsumowanie .....                                                                                                                      | 179        |

## Rozdział 4

|                                                                                                                                    |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Od komunistycznego aparatu terroru do służb państwa demokratycznego .....</b>                                                   | <b>182</b> |
| 4.1. Organy bezpieczeństwa w Polsce Ludowej .....                                                                                  | 182        |
| 4.1.1. Jednostki operacyjne Służby Bezpieczeństwa .....                                                                            | 203        |
| 4.2. U progu zmiany. Sytuacja społeczno-polityczna w Polsce w latach osiemdziesiątych XX w. ....                                   | 238        |
| 4.3. „Wiosna nasza”. Wybory czerwcowe i ich konsekwencje .....                                                                     | 271        |
| 4.4. Pierwsze rysy na monolocie. Sytuacja w MSW od czerwca do grudnia 1989 roku .....                                              | 289        |
| 4.4.1. Resort spraw wewnętrznych i Służba Bezpieczeństwa w okresie wyborów czerwcowych i w pierwszych tygodniach po wyborach ..... | 289        |
| 4.4.2. Zmiany w resorcie spraw wewnętrznych w sierpniu 1989 roku .....                                                             | 301        |
| 4.4.3. Sytuacja w środowisku funkcjonariuszy resortu między wrześniem a grudniem 1990 roku .....                                   | 316        |
| 4.4.4. Dalsze zmiany wrzesień–grudzień 1989 roku .....                                                                             | 322        |
| 4.4.5. Niszczenie dokumentów .....                                                                                                 | 332        |
| 4.5. Wokół nowych rozwiązań .....                                                                                                  | 337        |

|                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 4.5.1. Pierwsze poselskie inicjatywy zmian w resorcie spraw wewnętrznych .....                          | 337 |
| 4.5.2. Resortowe projekty zmian .....                                                                   | 347 |
| 4.5.3. Założenia rządowych i poselskich projektów ustaw .....                                           | 353 |
| 4.6. Przeobrażenia w strukturach Służby Bezpieczeństwa między styczniem a marcem 1990 roku .....        | 363 |
| 4.6.1. Służba Bezpieczeństwa MSW na przełomie stycznia i lutego 1990 roku .....                         | 363 |
| 4.6.2. Nastroje w środowisku funkcjonariuszy SB na przełomie lutego i marca 1990 roku .....             | 378 |
| 4.6.3. Resort spraw wewnętrznych i Służba Bezpieczeństwa w marcu 1990 roku .....                        | 384 |
| 4.7. Dyskusja parlamentarna dotycząca projektów reorganizacji struktur resortu spraw wewnętrznych ..... | 389 |
| 4.7.1. Uchwalenie pakietu ustaw policyjnych – 6 kwietnia 1990 roku .....                                | 389 |
| 4.7.1. Spór w Senacie .....                                                                             | 401 |
| 4.8. Podsumowanie .....                                                                                 | 406 |

## Rozdział 5

|                                                                                   |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Powstanie Urzędu Ochrony Państwa .....</b>                                     | <b>409</b> |
| 5.1. Budowa struktur organizacyjnych: maj–lipiec 1990 roku .....                  | 409        |
| 5.1. Problem weryfikacji funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa .....              | 425        |
| 5.2.1. Przebieg weryfikacji .....                                                 | 432        |
| 5.3. Struktura organizacyjna Urzędu Ochrony Państwa .....                         | 446        |
| 5.3.1. Zadania poszczególnych pionów organizacyjnych Urzędu Ochrony Państwa ..... | 446        |
| 5.3.2. Delegatury Urzędu Ochrony Państwa .....                                    | 468        |
| 5.4. Podsumowanie .....                                                           | 479        |
| <b>Zakończenie .....</b>                                                          | <b>481</b> |
| <b>Bibliografia .....</b>                                                         | <b>486</b> |
| <b>Wykaz skrótów .....</b>                                                        | <b>519</b> |
| <b>Spis tabel i rysunków .....</b>                                                | <b>526</b> |
| <b>Indeks osób .....</b>                                                          | <b>528</b> |